

BOSHLANG'ICH SINFLARDA BADIY ASARLAR USTIDA ISHLASH TEXNOLOGIYALARI

Meretgeldieva Aygul

NDPI Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-kurs talabasi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7913348>

ARTICLE INFO

Received: 01st May 2023

Accepted: 08th May 2023

Online: 09th May 2023

KEY WORDS

O'qish darsliklari, amaliyot, texnologiya, o'qituvchi va o'quvchi orasidagi munosabatlar, an'anaviy ta'lim, ta'lim tizimi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada shular ko'rsatiladiki, boshlang'ich sinflarda badiiy asarlarning mohiyati, o'quvchilarning ongiga ta'siri va judayam katta o'rin olishligi, badiiy asarlar ustida ishlash texnologiyalarini birma bir o'quvchilarga ongiga tadbiiq qilib borish, har bir narsaning mohiyatini anglashda tushuntirib berish eng ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinflarda badiiy asarlar judayam katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Sababi u o'quvchilarning kelajagini ta'minlab beradi. Badiiy asarlar inson hayotida o'z o'rnini topishga yaqindan yordam beradi. Chunki asarlar asta sekinlik bilan insonni katta hayotga tayyorlab boradi. Buni pedagogika bilan bog'liqligini ko'rib o'tsak.

Pedagogika ilmda ta'limning bir qator texnologiyalari mavjud bo'lib, boshlang'ich adabiy ta'limda ulardan hamkorlik, modulli va didaktik o'yinlar texnologiyalari yetakchilik qiladi. Texnologiya so'zi yunoncha "texne" - mahorat, san'at; "logos" - ta'limot ma'nolarini bildiradi. Bu so'z dastlab sanoatda yoki qishloq xo'jaligida tayyor mahsulot ishlab chiqarish jarayonida qo'llanadigan usul va metodlar yig'indisini anglatgan. Ta'lim jarayoniga nisbatan qo'llanilganda, ya'ni " pedagogik texnologiya" deyilganda o'qish va o'qitishning o'zaro uzviyligini, boshqichlararo aloqadorlikni, ta'lim-tarbiya jarayonida belgilangan maqsadga erishish uchun bajariladigan barcha ishlarni muvofiqlashtirish, rejalashtirilgan barcha ishlarni talab darajasida bajarishni nazarda tutadi. Ya'ni ta'lim texnologiyasi tushunchasi o'zida ta'lim berish san'ati, o'qitish mahorati ma'nolarini mujassamlashtiradi. Shundan kelib chiqqan "yangi pedagogik texnologiya" atamasi esa ta'lim berishning biz o'rganib qolgan an'anaviy yo'llaridan voz kechilib o'qitishning yangicha, jahon andozalari darajasiga ko'tarish usullarini ishga solib, uni samarali tashkil etishni ifodalaydi.

Boshlang'ich sinflar o'qish darslarini tashkil etish amaliyotida yetakchilik qiluvchi ta'lim texnologiyalaridan asosiysi o'qituvchi o'quvchining birgalikdagi faoliyatiga tayangan hamkorlik texnologiyasidir. Ta'limning har qanday bosqichida, u boshlang'ich sinflarda bo'ladimi, yuqori yoki oliy maktabda bo'ladimi, o'qituvchi bilan ta'lim oluvchi orasidagi munosabatni tashkil etish muammosi barcha davrlarda ham o'ta dolzarb masalalardan biri bo'lib kelgan. O'qituvchi va o'quvchi orasidagi munosabatlar o'zaro iliq hurmatda bo'lishi kerak. Sababi tarbiyani qalqon qilib olgan har bir inson hech qachon yutqazmaydi. Shunga

asosan ustoz va o'qituvchi o'rtasida ham kelishuv munosabatlari bo'lsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Sababi tarbiya bor joyda buyuklik bor, bilim bor, tarbiya yo'q joyda esa hech narsa yo'qdir. Shunga tayangan holda har bir haddi harakat o'qituvchidan boshlanadi. Bola esa oppoq qog'ozdir. Unga jilolantirib rang berish yoki ranglar ila bahramand qilmaslik o'qituvchining o'z qo'lidadir.

An'anaviy ta'limda darslarning hayot bilan aloqadorligini ta'minlash o'qituvchining vazifasi hisoblanadi. O'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashga yo'naltirilgan darslarda esa hayotiy hodisalar talqini badiiy asarlar tahlili asnosida o'quvchilarning o'zlar tomonidan o'zlashtiriladi. O'qituvchi yo'naltiruvchi savol-topshiriqlari va vazifalari bilan bu jarayonga rahbarlik qiladi. Nazariy tushunchalar mavjud borliqni anglash yo'li bilan tiniqlashadi va chuqurlashadi. O'quvchilar adabiy qahramonlar shaxsi va asarda ifodalangan narsa-hodisalarni tahlil qilish bilan o'zlari hayotda duch kelishlari mumkin bo'lgan har xil hodisalarning asosini topishga o'rganadilar. O'zlari topgan ilmiy va hayotiy haqiqatlarga hurmat bilan qaraydilar.

Har qanday adabiy ta'limning hayot bilan to'laonli aloqasi o'qitishning tashkiliy jihatlari va tanlangan metodlar o'rtasida uzviylikni talab qiladi. Ta'lim tizimi amaliyotiga har xil sun'iy metod va usullarni olib kiravermay, ularning hayot hamda mavjud tabiiy qonuniyatlar bilan bog'liq bo'lishiga erishish maqsadga muvofiqdir. O'quvchi darsda o'rgangan bilimlarini hayotda qo'llasin yoki hayotda ko'rganlari asosida darsda o'z kuchi bilan ilmiy xulosa chiqarsin. Shundagina berilgan bilimlar o'quvchining xotirasigagina emas, tafakkur va ruhiyatiga o'rnashib, uning ko'ngil mulkiga aylanadi. Maktabda bir narsani eshitib, hayotda boshqa narsani ko'rgan o'quvchida darslarda singdirilgan haqiqatlarga ishonch yo'qoladi. Eng to'g'ri yo'l - hayotiy haqiqatlar asosida tarbiyalash. Haqiqat qanchalik achchiq, murakkab va yoqimsiz bo'lmasin foydalidir. U oxir-oqibat shakillanayotgan shaxsga hayotning asl mohiyatini ochib beradi. Unga hayot qiyinchiliklarini yengishning to'g'ri yo'lini tanlash imkonini beradi.

O'qitishning har bir bosqichida adabiy ta'limning to'g'ri uyushtirishning bu tamoyili darslarda badiiy matnlar ustida ishlash, uy vazifalarini so'rash, har xil mustaqil ishlarni yalpi yoki guruh tarzida bajartirishda qo'l keladi. Yangi mavzuni o'zlashtirishga ham o'quvchilar topshiriqlarni mustaqil bajarish asnosida, ya'ni o'zi mehnat qilgan holda erishishlari lozim. Mustaqil ishlar ijodiy yoki yarim ijodiy tarzda taqdim etiladi. 3-4 daqiqada bajariladigan qisqa muddatli mustaqil ishlar ham o'quvchilarni faollashtiradi. Tabiatida mustaqil fikrlash va erkin faoliyat sifatlarini shakillantiradi.

References:

1. Q. Hasanboyeva, M. Hazratqulov, Sh. Jamoldinova "Boshlang'ich sinflarda adabiyot o'qitish metodikasi" kitobi. Toshkent "Innovatsiya -Ziyo" 2020
2. A. Safarova "Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat" kitobi Toshkent 2017
3. www.org.uz